

Ганношина Н.В., Любченко Ю.П.

студенти,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ГРАФІКА МАЛИХ ФОРМ У ТВОРЧОСТІ ГЕННАДІЯ ЗАДНІПРЯНОГО

Необхідність всебічного висвітлення творчості талановитих художників, які виконують велику кількість якісних робіт, але при цьому залишаються невідомими, є метою даного дослідження.

Станом на сьогодні графіка малих форм залишається малодослідженим пластом українського мистецтва, особливо такий специфічний різновид як поштова мініатюра. Через брак ґрунтовних комплексних наукових праць залишається слабодослідженим питанням мистецьких напрацювань окремих художників у цій царині. Вагомий внесок у дослідження вітчизняної малої графіки зробили: В. Бродский [1], Ю. Герчук [2], А. Журов [3], М. Куленко [4], Є. Мінаєв [5] П. Нестеренко [6], Ю. Романенкова [8; 9].

Висвітлення творчості Геннадія Задніпряного як одного з маловідомих художників України цікаво зосередити на книжковому знаці та поштової мініатюрі.

Особливим різновидом графіки малих форм виступає книжковий знак. Його історія налічує не одне століття. Однак, як своєрідний вид графічної творчості, почав розглядатися і вивчатися тільки на початку ХХ ст. Невелика мініатюра стає відображенням особистості духовного світу замовників. Одночасно з цим розпочинається епоха колекціонування, що отримала назву екслібрістика. Численні приватні, музейні колекції, демонструють популярність екслібрисів і дотепер. Книжковий знак – це графічна мініатюра, якою власник позначав свою приналежність до видання [5, с. 5]. Такий невеликий елемент став невід’ємною частиною книги та індивідуальною особливістю окремого екземпляра. На художника книжкового знаку покладалося відповідальне завдання поєднання ідейно-художнього задуму з літературним текстом та створення декоративного вигляду книги [2, с. 3]. Незважаючи на технологічний прогрес ХХІ ст., в якому усі процеси автоматизовані, мистецтво графіки малих форм використовує класичні засоби роботи. Ручна праця робить екслібрис унікальним. Техніка гравюри дозволяє художнику створити 100-150 копій. Процес ручного друку відтисків на верстаті є трудомісткою і досить складною роботою. Всі отримані відтиски нумеруються та підписуються автором. Особливо цінними є ті, копії яких обмежені у кількості, або відсутня друкувальна форма.

Одним із справжніх любителів мистецтва малої графіки є Геннадій Трохимович Задніпряний. У 1970-х роках, після закінчення поліграфічного інституту, захоплюється книжковим знаком, розробкою поштових марок та конвертів.

Беручи до рук будь-яку книгу, читач не завжди звертає увагу на такий мініатюрний знак як екслібрис, а ще менше цікавиться авторством. Зазвичай у

створенні книжкового знаку зазначається власник, а сам художник залишається поза увагою. Таким чином ім'я та творчість Задніпряного є маловідомим та недослідженим явищем.

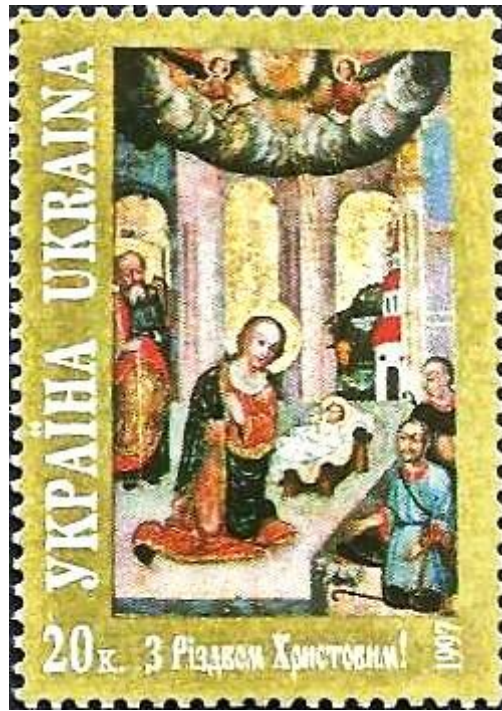
Художником створено колекцію екслібрисів для педагогічного складу кафедри образотворчого мистецтва Київського університету ім. Бориса Грінченка, де він працює і донині (В. Шпортька, О. Бородая, А. Поліщук, Л. Волкової, В. Зіневич, Е. Белкіної, З. Сіверс), а також подарункових колекцій (С. Павличко, З. Сташук, З. Ріведс, Н. Ковтун, В. Кальненка, О. Поплавця, Д. Окийченка, С. Болтівця, В. Шевчука, Г. Полянкера, В. Цокоти, Е. Козлова, О. Опанасюка, Т. Шаровой, А. Янченка, Л. Бикова, А. Кацнельсона, В. Ілляшенка, Н. Зубицькуої, М. Степанюка). Багато дошок втрачені, а твори залишилися в єдиному екземплярі.

Улюбленими техніками графіки Геннадія Задніпряного є ксилографія, ліногравюра та гравюра на пластику, що належать до високого друку.

Високий друк залишається одним з найстаровинніших способів друку, при якому потрібний відтиск створюється за допомогою форми. Виготовлення якої розпочинається з ескізу. Окрім оригінального малюнку, створюється дзеркальний вид шаблону. Як правило, це лінійний начерк чорною фарбою. Якщо у гравюрі використовується декілька кольорів, додатково створюються ескізи для кожного кольору окремо. Після чого ескіз переноситься на поверхню дерев'яної дошки, методом рельєфного вирізування створюється кліше. В залежності від задуму художника та складності малюнку, створюються складні кольорові комбінації. У цій техніці матеріал відіграє велику роль оскільки, технологія обробки відрізняється від інших видів графіки [3, с. 6]. Ксилогравюра – найбільш органічний вид художнього екслібриса, що надає зображенню чіткість, площинність, декоративність форм, глибину контрастів чорного і білого [4]. Метод високого друку у створенні відтисків, Задніпряний використовував не лише для екслібрисів, а й ілюстрування дитячих книг. Уся колекція книжкових знаків поділяється на дві основні групи – символічні мотиви та композиції за родом заняття замовника. Не зважаючи на широке розповсюдження комп'ютерних технологій, художник, як і раніше, велику кількість шрифтів та написів виконує вручну. Тому декоративні шрифти на екслібрисах чи поштовій мініатюрі є унікальними.

Поштові мініатюри є предметом колекціонування ще з середини XIX ст. [1, с. 7]. Марки збирають люди різного віку і професій. У такому середовищі прізвище Геннадія Задніпряного є відомим як виконавця робіт високої якості, а також художника, що оформив першу українську марку на різдвяну тематику (рис. 1).

Кожен конверт чи марка друкується великим тиражем і твори поштової мініатюри разом з листами розповсюджуються по всьому світу, але не зважаючи на це, мало хто звертає увагу на автора таких художніх творів, а на поштових марках взагалі рідко зазначається. Серед усіх марок, розроблених Геннадієм Задніпряним, лише на одній зазначається авторство.

Рис. 1. Г. Задніпрний. Марка на різдвяну тематику

Через те, що марка має практичне значення, існують обов'язкові елементи, що зазначаються на кожній з них: номінальна вартість поштової марки (арабські цифри або латинські літери, що означають вартість послуги поштового зв'язку) [7].

Тематика зображень, які виконує художник, різноманітна, але можна виділити такі основні групи: портрети громадських діячів (В. Войно-Ясенецький (Лука), А. Окснер, О. Теліга, Б. Грінченко, І. Стешенко, В. Земляк, П. Саксаганський, І. Дунаєвський, Г. Танцюра, О. Динник, Ф. Єнакієв, С. Лебедев, А. Сова, Г. Хоткевич, П. Драгоманов, Г. Цеглинський, М. Волошин, В. Забіла, Г. Вороний, М. Безручко, Г. Бострем, О. Ільченко, М. Боголюбов, З. Шолтес, М. Драй-Хмара, А. Гірайбай, К. Левицький, М. Алексеєв, М. Білецький та інші); визначні дати (100 років Ерастівському державному аграрному радгоспу-технікуму ім. Е. К. Бродського, 100-річчя сходження Митрополита А. Шептицького на престол глави УГКЦ, 90 років Бій під Крутами, Батурицька трагедія, 925 років від першої писемної згадки про місто Луцьк, 675 років з часу княжіння Любарта Гедеміновича у Луцьку, 420-річчя від дня народження Богдана Хмельницького); архітектурні пам'ятки; українські пейзажі.

Зображення для конвертів та марок художник виконує за допомогою кольорових олівців, іноді застосовує акварельні підмалювки (рис. 2). Оскільки формат виконання малюнків не великий, то потребує детальної проробки всіх елементів малюнку.

Рис. 2. Г. Задніпрняний. Конверт з портретом Амді Гірайбая

Творчі здобутки Геннадія Задніпряного налічують понад п'ятсот робіт, художник співпрацював із багатьма українськими видавництвами «Реклама», «Укрпошта», «Український письменник», «Здоров'я», «Борисфен», «Либідь», «Дніпро», «Марка України», «Музична Україна».

Мистецька спадщина України багата на талановитих митців, більшість із яких є невідомими. Напрямок графіки малих форм залишається мало дослідженим, поштова мініатюра потребує змістовного вивчення, особливо посилаючись на те, що даний вид мистецтва являється популярною сферою, як для звичайних громадян, так і для колекціонерів. Конверти з марками поширюються по всьому світу, але при цьому художники залишаються невідомими, що робить необхідним процес актуалізації вивчення їх творчості.

Список використаних джерел:

1. Бродский В. Мистецтво поштової марки / В. Бродский. – СПб.: Художник РСФСР, 1968. – 160 с.
2. Герчук Ю. Советская книжная графика / Ю. Герчук. – М.: Знание, 1986. – 128 с.
3. Журов А. Гравюра на дереве / А. Журов. – М.: Искусство, 1977. – 248 с.
4. Куленко М. Основи графічного дизайну: Підручник. Вид. 2-е, доп. і випр. / М. Куленко. – К.: Кондор, 2007. – 492 с.
5. Минаев Е. 500 экслибрисов. Экслибрисы художников Российской Федерации / Е. Минаев. – М.: Советская Россия, 1971. – 328 с.
6. Нестеренко П. Історія українського екслібриса: наукове видання / П. Нестеренко – К.: Темпора, 2010. – 328 с.
7. Про затвердження Положення про знаки поштової оплати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0553-10>
8. Романенкова Ю. Український екслібрис останньої третини ХХ ст. У світовому контексті: основні еволюційні фази / Ю. Романенкова // Матеріали V науково-технічної конференції [«АВИА-2003»] / К.: НАУ, 2003. – С. 102-105.
9. Романенкова Ю. Экслибрис как метод формирования вкуса на современном художественном пространстве / Ю. Романенкова // Материалы Всероссийской научно-практической конференции [Четвертые Казанские искусствоведческие чтения]. – Казань, 2015. – С. 67-68.